

tjekdet

LEKTION 3: MENINGSDANNELSE PÅ SOCIALE MEDIER

LEKTION 1: MENINGSDANNELSE PÅ SOCIALE MEDIER

INTRODUKTION

Forløbets tredje og sidste lektion har fokus på, hvordan sociale medier påvirker os som borgere i et demokratisk samfund. Denne del behandler sociale mediers algoritmestyrede selektering af information, isolerede holdningsintensiverende fællesskaber på sociale medier, og hvordan disse kan bidrage til en øget polarisering i den offentlige samtale og i yderliggående tilfælde til radikaliserings. Målet med denne sidste del er, at eleverne opnår en forståelse for, hvordan sociale mediers informationsstrømme påvirker den enkelte borgers samfundsopfattelse.

LÆRINGSMÅL

- Refleksion over sociale mediers digitale infrastrukturens påvirkning af individets meningsdannelse og samfundsopfattelse.
- Forståelse for fragmentering af den kollektive virkelighedsopfattelse.
- Forståelse for faktuelle informationers faldende betydning i samfundet.
- Kendskab til potentielle konsekvenser for demokratiet ved politisk meningsdannelse gennem sociale medier.

KERNEBEGREBER

- Filterbobler.
- Ekkokamre.
- Det postfaktuelle samfund.
- Politisk polarisering.
- Radikaliserings.

FORBEREDELSE

01 Gennemse baggrundsmateriale.

Baggrundsmaterialet skal sikre, at læreren opnår forståelse for lektionens tema samt den tilstrækkelige viden for at gennemføre lektionens oplæg.

02 Gennemse gruppeøvelser.

Under 'Grupperøvelser' finder læreren en beskrivelse af de gruppeøvelser, som eleverne skal udføre i løbet af lektionen suppleret med stof, der sammen med elevernes input skal danne rammen for opsamlingerne i plenum. Bilag 5-10 printes ud og uddeles til eleverne under udførelse af gruppeøvelse 1. Bilag 11-13 printes ud og uddeles til eleverne under udførelse af gruppeøvelse 2.

03 Gennemse slideshow.

Slideshowet fremvises for eleverne under gennemførelse af lektionen.

03 Gennemse lektionsbeskrivelse.

Lektionsbeskrivelsen kan læreren bruge til at få overblik over lektionens målsætning, indhold og eksekveringsproces.

GENNEMFØRELSE**01 Introducer eleverne for lektionens tema (Slide 1).**

- Meningsdannelse på sociale medier.

02 Introducer eleverne for lektionens læringsmål (Slide 2).

- Refleksion over sociale mediers digitale infrastrukturens påvirkning af individets meningsdannelse og samfundsopfattelse.
- Forståelse for fragmentering af den kollektive virkelighedsopfattelse.
- Forståelse for faktuelle informationers faldende betydning i samfundet.
- Kendskab til potentielle konsekvenser for demokratiet ved politisk meningsdannelse gennem sociale medier.

03 Hold oplæg om filterbobler (Slide 3).**04 Hold oplæg om ekkokamre og deloffentligheder (Slide 4).****05 Eleverne udfører gruppeøvelse 1 (Slide 5-6).**

- Inddel eleverne i grupper af to og to eller tre og tre og lad dem udføre følgende opgaver:
  - Undersøg den offentlige samtale i kommentarsporet på sociale medier. Tag udgangspunkt i bilag 5-10.
  - Gennemse først bilag 5-7.
  - Hvilke mønstre og tendenser kan identificeres i kommentarsporet?
  - Er der stor variation i synspunkter, eller præges udsagnene af overvejende enighed?
- Saml op i plenum
  - Gennemse derefter bilag 8-10.
  - På hvilken måde adskiller de to kommentarspor sig, og kan de beskrives som ekkokamre eller deloffentligheder?
- Saml op i plenum.

06 Hold oplæg om det postfaktuelle samfund (Slide 7).**07 Eleverne udfører gruppeøvelse 2 (Slide 8).**

- Inddel eleverne i grupper af to og to eller tre og tre og lad dem udføre følgende opgaver:
  - Undersøg igen den offentlige samtale i kommentarsporet på sociale medier. Tag udgangspunkt i bilag 11-13.
  - Gennemse bilag 11-13.
  - Kan der findes eksempler på, at brugerne udviser mistillid til fakta eller afviser etableret viden?
  - Hvad bygger brugerne deres argumenter, holdninger og udsagn på – følelser, personlige erfaringer, ideologiske tilhørsforhold eller andet?

- I hvilken grad afspejler disse eksempler træk ved det postfaktuelle samfund?
- Saml op i plenum.

08 Hold oplæg om politisk polarisering (Slide 9).

09 Hold oplæg om radikaliserings på sociale medier (Slide 10).

10 Opsummer lektionens læringsmål og lad eleverne komme med input(Slide 11).

- Refleksion over sociale mediers digitale infrastrukturens påvirkning af individets meningsdannelse og samfundsopfattelse.
- Forståelse for fragmentering af den kollektive virkelighedsopfattelse.
- Forståelse for faktuelle informationers faldende betydning i samfundet.
- Kendskab til potentielle konsekvenser for demokratiet ved politisk meningsdannelse gennem sociale medier.

LEKTION 3: BAGGRUNDSMATERIALE

FILTERBOBLER

På de sociale platforme er ens profil adgangen til at deltage. Profilen er ikke kun vores stamoplysninger, men dækker også alt det, vi foretager os på det sociale medie: det vi deler med andre, det vi synes godt om, det vi liker, og det vi kommenterer. Al den aktivitet efterlader vi som digitale fodspor, som platformen genererer vores virtuelle identitet ud fra.

Platformen er altså en aktiv deltager i kommunikationen, idet den registrerer de digitale fodspor og ved hjælp af algoritmer danner en virtuel identitet for vedkommende. Det muliggør målrettede annoncer, men også en mere indgribende måde at lede vedkommende rundt på platformen. Algoritmerne knytter automatisk forskelligt medieindhold sammen for brugeren.

Filterbobler er et begreb, der bruges til at beskrive denne logik bag de sociale mediers digitale infrastruktur. Forretningsmodellen bag de sociale medier baserer sig primært på annoncering, hvorfor platformenes algoritmer er designet til at fastholde brugerens opmærksomhed. Algoritmerne registrerer løbende, hvilket indhold brugeren tildeler mest opmærksomhed og engagerer sig i

gennem likes, kommentarer og delinger. Samtidig tilpasser algoritmen feedet, således at brugeren løbende bliver eksponeret for lignende indhold.

Dette betyder, at brugeren med stor sandsynlighed over tid i stigende grad vil blive eksponeret for store mængder af den samme type indhold. Brugers feed formes af eksisterende præferencer, og hvad der kan fremstå som en mangfoldig og alsidig informationsstrøm, består i virkeligheden af en kraftigt selekteret repræsentation af virkeligheden.

For individets meningsdannelse og virkelighedsopfattelse kan dette have betydelig påvirkning. Hvis et stærkt filtreret udsnit af virkeligheden opfattes som repræsentativt, kan individet udvikle en ensidig virkelighedsopfattelse. Filterbobler kan fragmentere den fælles referenceramme i flere forskellige algoritmeskabte parallelvirkeligheder, og den fælles samtale risikerer ikke længere at basere sig på det samme faktuelle udgangspunkt.

Den demokratiske trussel ved algoritmestyret selektering af indhold på sociale medier afspejles i tal fra rapporten

Danskernes holdning til den demokratiske samtale på online platforme udgivet i 2024 af Center for sociale medier, tech og demokrati, som hører under Slots- og Kulturstyrelsen.

- Seks ud af ti adspurgte svarer, at de er enige eller overvejende enige, i at det er en demokratisk udfordring, hvis det indhold, man præsenteres for på online platforme, er bestemt af algoritmer.
- Seks ud af ti adspurgte svarer også, at de er bekymrede for, at de får et skævt billede af aktuelle begivenheder i Danmark, når det indhold, de præsenteres for online, er bestemt af algoritmer.

EKKOKAMRE OG DELOFFENTLIGHEDER

Med de brugerdrevne sociale medier har medie billedet skiftet karakter. Traditionelle medier som avis, radio og tv er skabt for at opbevare og formidle indhold. De er indholdsmedier, hvor det er afsenderen, der har råderet over indholdet og formidlingstidspunktet. Sociale medier på nettet kan karakteriseres som relationsmedier, der bygger fællesskaber op mellem brugerne, der både er afsendere og modtagere af et indhold. Det er grunden til, at de betegnes som sociale medier. Her kan vi bygge netværk og venskaber op, og vi kan dele indhold med hinanden, som vi synes er spændende, sjovt eller vedkommende.

De sociale medier skaber særlige miljøer i en social kontekst omkring brugen. De bringer indholdsproducenter og -konsumenter sammen. Enkeltvis eller massevis. I netværk eller på åbne arenaer.

Ekkokamre er et begreb, der bruges til at beskrive et særligt fænomen inden for denne digitale relationsskabende infrastruktur. Den netværksbaserede kommunikation på sociale medier gør, at brugere interagerer med hinanden i digitale rum og former fællesskaber. Disse kredser ofte om specifikke interesser eller værdier, og indhold deles og diskuteres.

Når holdningsudvekslingen i et digitalt fællesskab bliver tilstrækkelig ensidig, opstår ekkokammeret som et socialt lag oven på filterboblen. Den algoritmestyrede filtrering af indhold bidrager til, at brugere ofte interagerer med andre brugere med tilsvarende personaliserede indholdsfeeds. I ekkokammeret bekræftes verdenssyn, og udfordrende synspunkter trænger sjældent ind.

Ekkokammeret kan beskrives som en deloffentlighed. En deloffentlighed er et mindre afgrænset fællesskab inden for den større fælles offentlighed, hvor information og holdninger cirkulerer internt blandt medlemmerne.

Offentligheden er under pres, når

nye medier uden redaktionel styring skaber nye deloffentligheder. Dette nedbryder væsentlige træk ved den traditionelle offentlighed.

Ligesom filterboblen bidrager ekkokammeret eller deloffentligheden til at forme individets samfundsopfattelse. Når diskussioner og holdningsudvekslinger i større eller mindre grad isoleres fra omverdenen og udfordrende input, kan eksisterende verdenssyn og værdier intensiveres. Alternative synspunkter kan synes svære at acceptere, og kritisk refleksion negligeres.

Deloffentligheden blev ikke født med de sociale medier. Inden for den kollektive samtale har der også tidligere eksisteret delvist afgrænsede fællesskaber i foreningslivet, faglige organisationer, politiske bevægelser og blandt brugere af forskellige publicistiske massemedier. Et vis overlap har dog eksisteret mellem de traditionelle massemedier, der på trods af at kunne tiltrække forskellige publikummer, stadig fastholdt et vis fælles grundlag for informationsstrømmen. Det er dog dette overlap, der risikerer at udviskes, når sociale medier personaliserer den enkeltes informationsstrøm skræddersyet efter individuelle præferencer.

DET POSTFAKTUELLE SAMFUND

Når fakta mister sin autoritet i den offentlige debat, skubber det

samfundet mod en tilstand, der betegnes som 'det postfaktuelle samfund'. I det postfaktuelle samfund er tilliden til objektiv, dokumenteret viden erstattet med følelser, holdninger, ideologiske tilhørsforhold og mavefornemmelse.

Betegnelsen antyder, at det ikke mere (kun) er fakta, der er grundlag for enhver diskussion om samfundsmæssige emner. I det postfaktuelle samfund kan det være svært at skelne mellem sandhed og synsvinkler, mellem information og opinion. Respekten for traditionelle autoriteter som lærere, offentlige myndigheder og nyhedsredaktører erstattes af tillid til de grupper, man stempler ind i. Det erstatter oplysningsprojektets vision om at søge sandheden med interessegruppers mål om at vinde dagsordenen – måske med sandheden som offer.

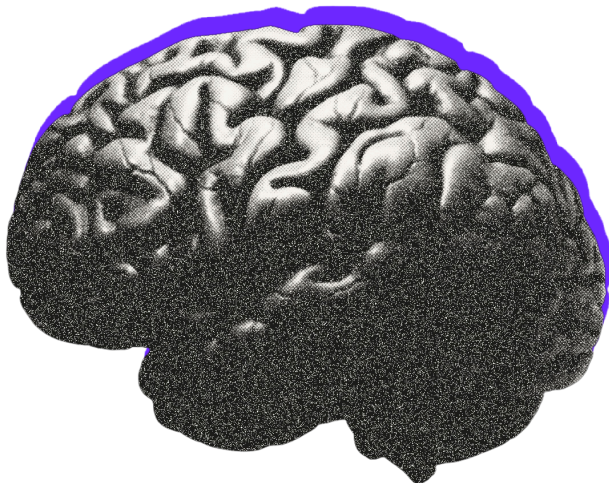
Medieudviklingen bidrager til denne samfundsstruktur, og de sociale mediers filterbobler og ekkokamre spiller en central rolle. Den stigende tendens til at konsumere nyhedsformidling og samfundsdebat på sociale medier kan resultere i en ensidig og måske endda fordrejet eller fejlagtig eksponering af information, hvilket individet former sit verdenssyn og sine holdninger ud fra. I det postfaktuelle samfund er den offentlige debat altså i højere grad styret af narrativer frem for nøgtern og dokumenteret viden.

De nye digitale medier har skabt et nyt grundlag for informationsformidling og kommunikation. Autoriteter er udskiftet med relationer.

POLITISK POLARISERING

Som en konsekvens af det postfaktuelle samfund kan en øget politisk og social polarisering opstå blandt befolkningen. Når en fragmentering finder sted inden for informationsstrømmen, fragmenteres også det kollektive verdenssyn. Politisk polarisering betyder, at politiske dagsordener og meninger trækkes mod yderpunkter, og en fælles forsoning bliver mere og mere fjern.

Inden for deloffentligheden opfattes ens egne synspunkter som sandfærdige, og modstridende synspunkter i stigende grad som enten urigtige, illegitime eller fjendtlige. Meningsdannelsen bliver mere binær, nuancerne drukner, og udsagn om samfundsmæssige problemstillinger opfattes som enten for eller imod ens egen dagsorden

Hvor der tidligere var bedre muligheder for at indgå kompromiser omkring pragmatiske løsninger, udvikler uenigheder mellem konservative og progressive sig til i højere grad at være absolutte og uforenelige modsætninger.

For den offentlige samtale kan øget polarisering betyde, at det bliver sværere at føre en konstruktiv debat. Mistillid mellem grupper svækker den demokratiske sammenhængskraft, og løsninger på samfundsmæssige problemstillinger, der kræver samarbejde og gensidig forståelse på tværs af politiske skel, kan blive sværere at realisere.

Bekymringen for de sociale mediers bidrag til denne polariseringsproces ses i tal fra Danskernes holdning til den demokratiske samtale på online platforme:

- To ud af tre er enten enige eller overvejende enige i, at offentlige samtaler online er polariserende.
- Kun 3 procent er enige og 6 procent er overvejende enige i, at offentlige samtaler online er løsningsorienterede.

I USA, hvor nyhedskonsumering via sociale medier og nyhedsinfluencere er særligt høj, er den politiske polarisering også særligt fremtrædende. Skellet mellem republikanere og demokrater repræsenterer i stigende grad ikke længere blot politiske uenigheder, men to fundamentalt forskellige verdenssyn.

På den amerikanske højrefløj dominerer et narrativ om et land, der har opnået sin styrke gennem frihed, flid og hårdt arbejde. Her ses de frie markeds kræfter som den bedste garant for velstand, og staten bør blande sig mindst muligt i den enkeltes liv. Der vægtes en restriktiv immigrationspolitik, og den progressive venstrefløj opfattes som en trussel mod samfundets traditionelle værdier.

På venstrefløjen opfattes højrefløjen som privilegieblind og som modstandere af social retfærdighed. Her dominerer et billede af USA som et land præget af strukturel ulighed, hvor staten er nødsaget til at gribe ind for at skabe balance. Det offentlige system ses som et nødvendigt redskab for at skabe lige adgang til sundhed, uddannelse og muligheder uanset baggrund.

Sådan koeksisterer to parallelle fortællinger om samme nation. En person, der abonnerer på modfortællingen, opfattes måske ikke bare som en politisk modstander, men måske endda

som en eksistentiel trussel mod den måde, samfundet bør indrettes på.

RADIKALISERING PÅ SOCIALE MEDIER

I enkelte tilfælde kan de sociale platformes selektering af indhold og den filtrerede eksponering af synspunkter tage ekstreme former og føre til særligt yderliggående meningsdannelser. Hvis brugeren gradvist eksponeres for mere og mere indhold, der advokerer for ekstremistiske holdninger, og interagerer med andre brugere, der deler disse, kan en radikaliseringsproces finde sted. Ekstremistiske synspunkter internaliseres som legitime svar på samfundets udfordringer.

Konsekvenserne ved radikaliserings på sociale medier kan spænde fra social isolation til had mod samfundsgrupper og støtte til eller deltagelse i voldelige handlinger. Der er tidligere set eksempler på både højreekstremistiske og islamiske terrorhandlinger, hvor online propaganda og rekruttering gennem digitale fællesskaber har været afgørende. For at begrænse mængden af ekstremistisk eller andet skadeligt indhold på de digitale platforme modereres indhold, der overskrider gældende lovgivning eller platformenes egne retningslinjer. Platformene modererer løbende indhold både ved hjælp af algoritmer og kunstig intelligens og ved hjælp af menneskelige moderatører.

LEKTION 3: GRUPPEØVELSER

GRUPPEØVELSE 1

01 Inddel eleverne i grupper af to og to og lad dem udføre følgende opgaver:

- Undersøg den offentlige samtale i kommentarsporet på sociale medier. Tag udgangspunkt i bilag 5-10.
- Gennemse først bilag 5-7.
- Hvilke mønstre og tendenser kan I identificere i kommentarsporet?

SVAREKSEMPEL

Eksemplerne fra kommentarsporet på Dansk Folkepartis facebookopslag er i høj grad præget af meningstilkendegivelser i tråd med partiets politik. Størstedelen af kommentarerne udtrykker en kraftig kritisk stillingtagen til muslimsk indvandring til Danmark og lægger vægt på konsekvenserne deraf. Flere advokerer for hjemsendelser som løsningen på det, som opfattes som et akut samfundsproblem.

- Er der stor variation i synspunkter, eller præges udsagnene af overvejende enighed?

SVAREKSEMPEL

I uddraget fra kommentarsporene er udsagnene i allerhøjeste grad præget af enighed. Der forekommer enighed i, at muslimsk indvandring er et samfundsproblem, at årsagsforklaringen kan findes hos den siddende regering og statsminister, og at løsningsmodellen er hjemsendelser.

02 Saml op i plenum

- Gennemse derefter bilag 8-10.
- På hvilken måde adskiller de to kommentarspor sig, og kan de beskrives som ekkokamre eller deloffentligheder?

SVAREKSEMPEL

- *I kommentarsporet fra CEDA's (Center for Muslimers Rettigheder i Danmark) instagramprofil ses der, ligesom i førnævnte eksempel, en strøm af meningstilkendegivelser i overensstemmelse med profilens politiske dagsorden. Her er problemstillingen ikke selve den muslimske befolkning i Danmark, men derimod racisme og islamofobi i Danmark.*

- *Diskussionen og holdningsudvekslingen blandt brugerne i de to digitale rum afspejler ikke bare to dybt modstridende politiske standpunkter, men også to vidt forskellige opfattelser af, hvilke udfordringer vores samfund står overfor.*
- *Det kan være vanskeligt at afgøre, hvorvidt disse digitale rum kan karakteriseres som ekkokamre eller deloffentligheder. Dog kan det udledes, at kommentarsporene er præget af en høj grad af intern enighed, hvor de samme synspunkter gentages, og modstridende synspunkter synes at være fraværende. På trods af at kommentarsporene fra de to profiler kredser om det samme samfundsforhold (den muslimske befolkning i Danmark), mødes de forskellige holdninger ikke i hinandens kommentarspor, men eksisterer adskilt i parallelle fællesskaber. Dette kan ses som en indikation på, at den offentlige samtale i stigende grad fragmenteres i separate deloffentligheder, hvor information og holdninger cirkulerer internt uden i væsentlig grad at blive udfordret af modargumenter.*

- Saml op i plenum.

GRUPPEØVELSE 2

01 Inddel eleverne i grupper af to og to og lad dem udføre følgende opgaver:

- Undersøg igen den offentlige samtale i kommentarsporet på sociale medier. Tag udgangspunkt i bilag 11-13.
- Gennemse bilag 11-13.
- Kan der findes eksempler på, at brugerne udviser mistillid til fakta eller afviser etableret viden?

SVAREKSEMPEL

I bilag 11 ses kommentarsporet til et opslag fra Liberal Alliances politiske leder, Alex Vanopslagh, der blander sig i ligestillingsdebatten. I topkommentaren med 615 likes gives der udtryk for en generel mistillid til den offentlige debat, da denne angiveligt foregår på venstrefløjens og venstreorienterede journalisters præmisser. Påstanden om, at samfundsdebatten skulle være udsat for venstreorienteret misinformation fra medierne, signalerer en grundlæggende mistillid til de institutioner, der traditionelt forvalter den etablerede viden. En miskreditering af de etablerede medier som afsendere af misinformation og manipulatorer af den offentlige samtale vidner om en tendens til, at narrativer og skepsis erstatter den fælles offentlighed.

- Hvad bygger brugerne deres argumenter, holdninger og udsagn på – følelser, personlige erfaringer, ideologiske tilhørsforhold eller andet?

SVAREKSEMPEL

- *I bilag 11 baserer topkommentarens udsagn sig på mistillid til medier og offentlig samtale frem for verificerbare fakta. Narrativet om, at samfundsdebatten styres af venstreorienterede journalister, underbygges ikke af dokumenteret viden, men på en oplevet virkelighed, hvor medierne fremstilles som politiske aktører snarere end som uafhængige formidlere.*
- *I bilag 12 ses kommentarsporet til et opslag af partiet Frie Grønnes politiske leder, Sikandar Siddique, hvor han i sin tale ved Folketingets afslutningsdebat den 22. juli 2020 rejser en debat om strukturel racisme i Danmark. I øverste kommentar afviser en bruger med udgangspunkt i egen erfaring argumentet om strukturel racisme som et samfundsproblem. Ved at hævde, at "Folk må tage tingene med et gram salt og komme videre, da jeg selv har klaret mig fint", reduceres en samfundsdebat til personlig erfaring og subjektiv fortolkning. Ved at gøre sandheden relativ og den enkeltes oplevelse til udgangspunkt for virkeligheden, miskrediteres andres samfundssyn.*
- *I bilag 13 ses kommentarsporet til et opslag fra Berlingske, hvor der linkes til en liveblog, der præsenterer Trivselskommissionens konklusion om, at "der ikke er nogen trivselskrise blandt børn og unge i Danmark". I en kommentar anklages kommissionen for at levere de resultater, politikerne ønsker, samtidig med at det hævdes, at "ingen normalt tænkende kan være i tvivl om, at der er en trivselskrise blandt børn og unge." Frem for at forholde sig til kommissionens konklusion udvises en mistillid til intentionerne bag etablerede autoriteter. Brugeren ophøjer sin egen opfattelse over kommissionens afrapportering, og sandheden bliver et spørgsmål om, hvad der føles indlysende.*

- I hvilken grad afspejler disse eksempler træk ved det postfaktuelle samfund?

SVAREKSEMPEL

Eksemplerne afspejler det postfaktuelle samfund gennem argumenter baseret på narrativer, personlige oplevelser og mistillid til den fælles referenceramme. Medier og autoriteter mistænkeliggøres for at manipulere den offentlige samtale ud fra skjulte dagsordener, og

individets egne oplevelser og virkelighedsopfattelse bruges som legitime belæg frem for fakta. Når en bruger kan afvise strukturel racisme eller konklusioner om trivsel ved at henvise til, at man "selv har klaret sig fint", eller at "alle normaltænkende kan se det modsatte", kan det ses som et udtryk for, at samfundsdialog og meningsudveksling baseres på, hvad der opleves som rigtigt inden for den gruppe eller deloffentlighed, man selv tilhører. Saglig debat reduceres til en kamp mellem fortællinger.

- Saml op i plenum.

tjekdet

www.tjekdet.dk/feedet-faker

Forfatter: Erik Krarup Nilsson
med bidrag fra Fakta og Fake

Grafik og layout: Nathalie Damgaard Frisch